

**Brno
International
Business School®**

Brno International Business School

ÚVOD DO INSOLVENČNÍHO PRÁVA

Ilona Schelleová

KEY Publishing s.r.o.
Ostrava

2007

**Brno
International
Business School®**

Publikace byla vydána ve spolupráci se soukromou vysokou školou
Brno International Business School (B.I.B.S., a.s.).

Název: Úvod do insolvenčního práva
Autor: Ilona Schelleová
Vydavatel: KEY Publishing s.r.o., Nádražní 733/176, 702 00 Ostrava-Přívoz
v koedici s B.I.B.S., a.s., Lidická 81, 602 00 Brno-Černá Pole
Tiskárna: Arch – polygrafické práce, spol. s r.o.
Vydáno v roce: 2007
Vydání: první

© Ilona Schelleová 2007

ISBN 978-80-87071-54-0 (KEY Publishing s.r.o.)
ISBN 978-80-86575-63-6 (B.I.B.S., a.s.)

Obsah

1. Krizový management a jeho právní nástroje.....	5
2. Charakteristika úpadkového práva.....	8
3. Výchozí inspirační zdroje právní úpravy insolvenčního řízení.....	25
3.1 Jednotlivé vývoje etapy konkurzního práva.....	25
3.2 Zahraniční právní úpravy insolvenčního řízení.....	41
3.3 Evropská právní úprava insolvence a její vliv na právní úpravu insolvence v České republice	48
4. Cesta k současné právní úpravě	61
Anglické resumé	82
1. INTRODUCTION AND HISTORY	82
2. GENERAL EUROPEAN LEGAL REGULATION OF INSOLVENCY TODAY	85
3. EC REGULATION NO. 1346/2000	85
4. INFLUENCE OF THE CURRENT EU REGULATION ON INSOLVENCY ON THE LEGAL SYSTEMS IN THE EU MEMBER STATES	89
5. DIFFERENTIAL ANALYSIS OF INSOLVENCY REGULATIONS AMONG SELECTED EU MEMBER STATES	91
6. CONCLUSION	93
Literatura	94

Krizový management a jeho právní nástroje

Stejně jako každý jednotlivec vytváří svým chováním podmínky vlastního i společenského rozvoje, tak i společnost působí v různých formách na individuální chování, které do určité míry reguluje. Pod tlakem zájmových střetů v rámci mezilidských vztahů vzniká potřeba formulace obecně platných pravidel chování zabezpečujících relativní sociální stabilitu. Tuto funkci plní zejména právo jako univerzálně srovnatelné, relativně rovné měřítko chování lidí s rozdílným statutem.

Úloha práva se mění mimo jiné v závislosti na existenci i jiných regulativů lidského chování. V české i slovenské společnosti k zásadní změně v působení práva v objektivním, ale i subjektivním slova smyslu došlo v důsledku společensko politických změn. Naše společnost začala budovat právní stát, v rámci něhož můžeme hovořit o bezvýjimečném panství práva, zavazujícího všechny včetně státních orgánů, zastupitelské sbory nevyjímaje. V důsledku toho se změnil i pohled na vztah ekonomiky a práva. Právo přestalo být chápáno jako jakási nadstavbová složka, odrážející společensko ekonomické vztahy ve společnosti. Začalo být pojímáno, tak jako ve všech demokratických právních systémech, jako fenomén žijící relativně autonomním životem, jehož úkolem je vytvářet stav optimální rovnováhy mezi dvěma základními funkcemi právního státu. To znamená na jedné straně reprezentace obecných, veřejných zájmů, úsilí o integraci zájmů skupinových a individuálních, na straně druhé garance výkonu a ochrany demokratických práv a svobod. Právo tedy není bezprostředním odrazem společenských a ekonomických změn, ale jeho zcela autonomní povaha mu

umožňuje, aby na určitých stupních vývoje společnosti buď ekonomické a politické změny předbíhalo, jako tomu bylo zejména v druhé polovině 18. a první polovině 19. století, nebo naopak za těmito změnami více či méně zaostávalo, jako je tomu bohužel dnes.

Politické a ekonomické změny si v průběhu devadesátých let minulého století vynutily jednak zásadní obsahové změny objektivního práva, jednak postupnou změnu v pojmání jeho autority v důsledku jeho bezvýjimečného panství. Obě tyto změny se děly a stále dějí postupně, resp. začal dlouhodobý proces, jehož konec je ovšem bohužel zatím v nedohlednu.

Mnohem obtížnější než změna objektivního práva, je však změna v přístupech a uplatňování subjektivních práv, představující přestrukturalizaci myšlení. Subjektivní právo je právní možnost (resp. míra možnosti) subjektu chovat se určitým způsobem, tj. možnost vyjádřená a zaručená objektivním právem, a tedy chráněná zvláštním způsobem, stanoveným v právních normách. Subjekt může a nemusí se takto chovat, tj. může a nemusí své subjektivní právo vykonávat, popřípadě je může vykonávat jen zčásti. Má tedy v mezích svého subjektivního práva možnost volby způsobu chování. V tomto smyslu pojem subjektivního práva koinciduje s pojmem svobody v právním smyslu. Subjektivní práva by neměla žádný význam bez odpovídajících právních povinností druhých subjektů nerušit výkon subjektivního práva či něco strpět, dát nebo konat či nekonat. Realizace subjektivních práv je závislá na plnění těchto povinností.

Předmětem subjektivního práva a právní povinnosti je vždy nějaké chování. Z toho vyplývá, že subjektivní právo je právo subjektu na jisté chování – jeho právo chovat se jistým způsobem, jakož i jeho právo požadovat od druhých subjektů odpovídající chování, které je předmětem jejich právní povinnosti. Výkon subjektivního práva, popř. plnění právní povinnosti pak spočívá právě v uvedeném chování. Jde o chování, které je v souladu s objektivním právem.

Z toho co bylo uvedeno lze vyvodit závěr, že výkon subjektivního práva, popř. plnění právní povinnosti, spočívá v chování, které je v souladu s objektivním právem, tedy existujícím systémem závazných právních pravidel chování (norem) vydávaných, resp. akceptovaných státními orgány ve zvláštní formě a vynucovaných (v případě potřeby) státně mocenskými prostředky. Právě přijetí jednotlivými členy svobodné společnosti tohoto pojetí subjektivních práv a povinností je, a jak zkušenosti z posledních let ukazují, ještě bude dlouhodobým procesem. Zejména v oblasti podnikatelské sféry se ukazuje, že převzetí tohoto chápání subjektivních práv a povinností je v mnoha případech nad možností těchto podnikatelských subjektů. Zvláště je to patrné v přístupu k dodržování základních zásad, na nichž je postaveno každé demokratické obchodní právo. Mnohé z těchto zásad jsou bohužel pro naše podnikatelské subjekty prázdnými pojmy, ať již je to zásada poctivého obchodního styku, nebo zejména zásada dodržování smluv (*pacta sunt servanda*). Důsledkem toho je snaha objektivní právo spí-

še porušovat nebo alespoň obcházet, než ho respektovat a dodržovat. Stále se rozšiřující trestná činnost v oblasti hospodářských a daňových deliktů, a to i v nejvyšších podnikatelských a finančních kruzích, neplnění daňových povinností a dávkových povinností v oblasti sociálního a nemocenského pojištění, cílené dostávání se do platební neschopnosti, atd. jsou toho bohužel konkrétním dokladem.

Je nesporné, že změna tohoto stavu bude značně záviset na ekonomických výsledcích. V rámci tohoto procesu se vztah práva a ekonomiky jeví jako mnohem těsnější. Vzájemné ovlivňování práva a ekonomiky proto musí být mnohem živější. To si konečně začaly uvědomovat i politicky vládnoucí kruhy. To bude mít pochopitelně hlavní vliv na výběr právních nástrojů krizového managementu.

V dalším výkladu se soustředíme pouze na procesně právní nástroje překonávání úpadku, tedy insolvenční řízení a na možnosti reorganizace (restrukturalizace) podniku, jenž se dostal do úpadku. Tedy na dnes nejdiskutovanější způsoby překonávání úpadku zejména v souvislosti s novou právní úpravu úpadkového práva, a to jak v České republice zákonem č. 183/2006 Sb., tak na Slovensku zákonem č. 7/2005 Z. z. Přitom předloženou práci je třeba považovat jen za úvod do dané problematiky, než dojde ke komplexnímu zpracování.

Charakteristika úpadkového práva

K obnovení úpadkového (insolvenčního, konkurzního) práva dochází v Československu po čtyřicetileté přestávce v roce 1991, a to zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, přijatým v souvislosti s odstraňováním legislativních překážek bránících tržnímu hospodářství.

Řešení dlužníkového úpadku zvláštním soudním řízením je nezbytné proto, že v krizové úpadkové situaci nelze porušení práv či neplnění povinností postihnout standardními procesními prostředky. Brání tomu okolnost, že při mnohosti dlužníkových závazků a nedostatku prostředků k jejich krytí, by použitím obvyklých právních prostředků byli někteří věřitelé vůči ostatním zvýhodněni, ať již proto, že splatnost jejich pohledávek nastává dříve nebo z jiných důvodů. Cílem řešení úpadku zvláštní právní úpravou proto je vyloučit preference věřitelů, pokud nejsou věcně odůvodněny jejich postavením nebo povahou jejich pohledávky. To vede k tomu, že výsledkem řízení je mnohostranné uspořádání, při němž lze vzít v úvahu i další aspekty, například sociální. Řešení úpadku proto nemůže být pouze dvoustrannou záležitostí; nemůže tudíž fungovat například jako alternativa postupu při vymáhání pohledávek ve dvoustranných sporech.

V předpisech mezinárodních, evropských i ústavních, je vymezeno právo na spravedlivý proces a jeho náležitosti. Toto právo se vztahuje především k dvoustrannému procesu a v řízeních, která tuto povahu nemají (k nimž patří i soudní řešení dlužníkového úpadku) se principy spravedlivého procesu mohou uplatnit do jisté míry jen omezeně. Obecně se připouští, že to je přípustné za předpokladu, že je vyloučena dvoustrannost řízení.

Řešení úpadku probíhá ve většině právních řádů soudním řízením, které je zvláštním druhem civilního procesu (jen výjimečně je procesní řešení po-
jato jinak, například ve Švýcarsku správním řízením). Tato úprava tradičně
existuje i u nás a přidrží se jí i současná česká i slovenská právní úprav.
Tato proto navazuje na zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v plat-
ném znění, s jehož subsidiárním použitím insolvenční (konkurzní), a to jak
český tak slovenský počítá.¹

Vycházejí z těchto předpokladů, je nezbytné se o výklad některých
základních pojmů, a to i v historických souvislostech, pokusit. Zařadit
insolvenční (konkurzní) právo do systému českého a slovenského právního
řádu a pokusit se objasnit některá teoretická východiska.

* * *

Název „*konkurz*“ pochází z latinského termínu „*concursum creditorum*“
a naznačuje se jím, že jde o souběh věřitelů, který se koná ve formě přihlašo-
vání pohledávek, aby bylo docíleno jejich uspokojení z konkurzní (majetko-
vé) podstaty. Slovo „*konkurz*“ tedy vystihuje nejen to, že jde o řízení, nýbrž
také současně podstatu tohoto řízení. Adekvátní výrazu „*konkurz*“ je český
termín „úpadek“, příp. slovensky „úpadok“, kterého se rovněž někdy užívá.
Dokonce jak vyplývá z důvodové zprávy z prvorepublikové právní úpravy
konkurzního řízení vtělené do zákona č. 64/1931 Sb., měl se stát oficiálním
názevem.² Vzhledem k tradici názvu „*konkurz*“ se neujal. Pravděpodobně
z toho důvodu, že se v něm klade důraz nikoliv na řízení a jeho podstatu,
nýbrž charakterizuje se tím hospodářský stav dlužníka, tedy stav, který může
být podnětem k zavedení konkurzního řízení, jindy ovšem k řízení vyrovná-
címu nebo k reskruturalizaci (reorganizaci). Výraz „*úpadek*“ tedy vzhle-
dem ke svému pojmovému obsahu je v jednom směru příliš úzký, v jiném
však naopak příliš široký.³ Výraz „*konkurz*“ v návaznosti na prvorepubliko-
vou tradici proto zákonodárce použil i při návratu ke konkurznímu řízení
začátkem devadesátých let (viz zákon č. 328/1991 Sb. o konkurzu a vyrovná-
ní). Na tuto tradici navázala i nejnovější slovenská právní úprava (viz
zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii). Naopak nejnovější čes-
ká právní úprava poprvé použila výraz „*úpadek*“ (viz zákon č. 182/2006 Sb.
o úpadku a způsobech jeho řešení – insolvenční zákon). V minulosti se také
někdy používalo místo výrazu „*konkurz*“ cizího slova „*krida*“ (cridare, ital.
gridare = veřejně vyvolávat), popř. „*falliment*“ rovněž italského původu
oproti i ve středověku zřídka užívanému německému „*Gantprocess*“, či rov-
něž italskému „*bankrot*“ (banco roto – rozbitý stůl, neboť peněžníkovi jenž

¹ Viz Důvodová zpráva k zákonu o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), tisk
1120, Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, 2005, IV. volební období.

² Tisky senátu Národního shromáždění republiky Československé z roku 1930, tisk č. 253.
K tomu srov. tisk senátu ze stejného roku č. 362, z roku 1931 č. 414, 418, Tisky poslanecké
sněmovny Národního shromáždění Československého z roku 1931, tisky č. 895 a 1008.

³ Štajgr, F.: *Konkurzní právo*. Praha 1947, s. 32–33.